

(zoo ook Ritzema Bos) misschien in navolging van den grooten Duitscher omtrent nest en bouwstoffen vertellen, maar ons nest wijkt van de beschrijving nog al wat af.

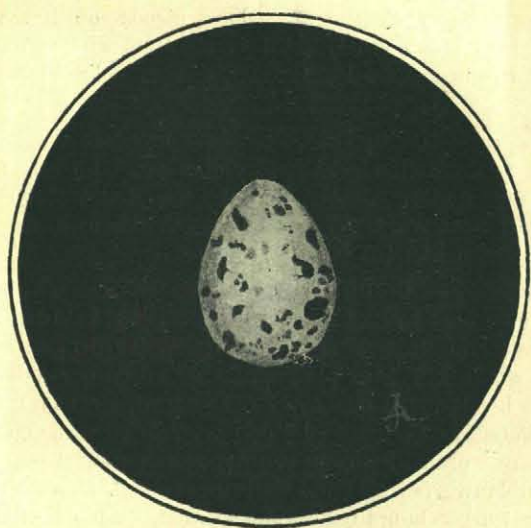
Ziehier een lijst der bouwstoffen welke ik er duidelijk aan onderscheidde:

a. bastvezels; b. boomwortels; c. bindtouw; d. garen; e. houtkrullen; f. kastpapier; g. een stuk van een oude krant; h. een papiertje, waarin volgens het opschrift »De Jongs-Cacao» verpakt geweest was; i. een dito, dat Haagsche hopjes had omsloten; j. hooi (van binnen); k. één geel veertje (van buiten); l. 2 stukjes glas van $\pm 1 \text{ cm}^2$; en m. een scherfje porcelein; beide op den bodem.

Ergo: geen mos, spinsels, droge grasbladen.

De afmetingen zijn: 14 cM. lengte, 12 cM. breedte en 6 cM. diepte. De wanden zijn soms heel dun. Van onder 2 cM. dik.

Het nest zat in een bruinen beuk op $\pm 5 \text{ M.}$ boven den grond. Ik heb wel eens gelezen, dat wielewalen liefst in eiken bouwen, doch de mijne bepaald niet, want er stonden genoeg eiken in de nabijheid. Het nest was duidelijk zichtbaar en door zijn vele papieren bouwstoffen gemakkelijk te onderscheiden.

Ei van den Wielewaal op $\frac{3}{4}$ van de nat. gr.

In het begin van Juni bevat het nest gewoonlijk 4 of 5 eieren, waarvan ik er eens een in mijn verzameling mocht krijgen. Het was door iemand van een jongen gekocht. Welke moeite ik toen ook aanwendde om dien jongen op te sporen, het was al moeite voor niets. Die eieren zijn helderwit met grauwe en donker roodbruine stippels en vlekjes.

Einde Juni worden de jongen geboren die spoedig volwassen zijn en als ze pas uitgevlogen zijn reeds geruid hebben. Ze gelijken dan precies op hun moeder. Eerst het volgende jaar krijgen de manlijke de kleur van hun papa. Het lijkt daarom, als we in Juli of begin Augustus wielewalen aantreffen of één mannetje op vijf of zes wijfjes voorkomt.

De wielewalen zijn over het geheel nuttige vogels, ofschoon de Nederlandsche wetten hen niet als zoodanig beschouwen en beschermen. Tenminste nu niet meer. Bij Kon. Besluit van 25 Augustus 1880 (*St.bl.* No. 164) werd de wielewaal beschermd. Later werd dit besluit herzien en de wielewaal geschrapt. Dit lot deelde hij met verscheidene andere, namelijk: de bonte kraai, roek, kauw, belijster, groote lijster, kramsvogel, koperwiek, boomleeuwerik, kuifleeuwerik, vink, ortolaan, grauwe gors, geelgors, rietgors, huismusch, ringmusch, geitemelker, baardmannetje, groote en kleine karekiet, boschrietzanger, rietzanger, sprinkhaanrietzanger, nachtegaalrietzanger, blauwborstje, tapuit, paapje, roodborst-

tapuit, duinpieper, groote pieper en groote gele kwikstaart.

Toch is zeker van deze alle nog niet uitgemaakt, dat het zondenregister groot genoeg is of het belang uit natuurhistorisch oogpunt klein genoeg, om in het oog van vogelvrienden deze opheffing te billijken. De schade die de wielewaal aan vruchten verricht is zeker niet grooter (kerseboomgaarden moeten het nogal ontgelden) dan het groote nut, dat insectenverdelging daar tegenoverstelt. Edoch — over vogelbescherming is het laatste woord nog lang niet gesproken, afgezien nog van het kleinschermelijke egoïstische beginsel van nut of schade in... de portemonnaie.

De wielewalen (*Oriolus galbula*) behooren tot de familie der kortpootspreeuwen (*Oriolidae*), die ongeveer 75 soorten omvat, welke meerendeels in de keerkringsgewesten en op het oostelijk halfrond voorkomen. Onze gele vriend is de eenige Europeesche vertegenwoordiger. In ons land wordt hij wel goudmerel genoemd; een Limburgsche jongen, die hier was, noemde hem zoo. In Friesland heet hij gele gouw, elders weer wiewaal, — doch meestal kent men hem onder zijn echt Nederlandschen naam wielewaal.

Wij hopen, dat wij hem hier nog menigmaal mogen waarnemen, want hoe hij zijn nest bouwt, zijn jongen opvoedt en zijn voedsel zoekt, dat zijn vraagstukken, die we gaarne na eigen observatie oplossen. Misschien dat een der lezers van *De Levende Natuur* dat kan. Zeker zal hij met zijne mededeelingen redactie en lezers zeer verplichten.

Ambt Doetinchem, Sept. 1907.

A. JOMAN.

Naschrift: Na 't afdrukken van dit artikel boorde ik nog van een Limburger deze echt Limburgsche varianten op 't Wielewalenlied: »Tegen è Zondag achtaags, of »Keskedie, laot de keuj oet; aender keuj zin al lang oet». — Met den »keuj» bedoelt de Limburger de koeien. De bedoeling van 's vogels roep in de Meimaand is daarmee duidelijk. Nov. '07, A. J.

DE NESTBOUW VAN ONZE VOGELS.

(Vervolg blz. 214, deel IX.)

Boerenzwaluw. — De boerenzwaluw plaatst het nest onder bruggen, in stallen, schuren, loodsen, werkplaatsen van fabrieken enz. of tegen buitenmuren onder zeer breeden daklijst, steeds zóó, dat het gevrijwaard is tegen regen. Deze voorzorgsmaatregel is noodig, daar het van boven geheel open, uit klei bestaande nest het opgevangen regenwater niet zou doorlaten. Het eerste legsel van vijf eitjes vindt men omstreeks half Mei, het tweede in Juli.

Huiszwaluw. — De huiszwaluw bouwt een overdekt nest met zijdelingschen ingang. In overeenstemming hiermede bevindt het nest zich steeds tegen buitenmuren, hoogstens onder zeer breede poorten. Binnenshuis zag ik nooit een huiszwaluwnest. Het eerste legsel is gewoonlijk nog iets later dan bij de boerenzwaluw en bevat eveneens vijf eitjes.

Oeverzwaluw. — De oeverzwaluwkolonies bevinden zich in zandhellingsen van afgraverijen en steile rivieroeveren. De horizontale gangen loopen meestal slechts eenige decimeters onder den beganen grond. Op deze diepte bestaat geen gevaar voor instorten, daar de druk van het zand gering is en het bovendien door de plantenwortels nog wordt bijgehouden. De druk van het bovenliggende zand wordt echter spoedig te groot om het graven van een tunnel mogelijk te maken, ik zag dan ook nooit nesten dieper dan twee meter onder de oppervlakte. De gang is ongeveer een meter lang. Einde Mei bevat het nest vijf eitjes.

Groene Specht. — De groene specht hakt voor het nest een gat in beuken, abeelen, grove dennen enz. De opening is zuiver cirkelvormig en bevindt zich meestal 3 à 5 Meter boven den grond. Het gat buigt zich spoedig verticaal naar

beneden. Een bewoond spechtenhol is in het voorjaar te herkennen aan de versche houtspaanders aan den voet van den boom. Omstreeks half Mei is het legsel van 6 à 8 eieren voltoellig. Bij het onderzoek van een spechtennest wordt uit den aard der zaak het geheele nest verder onbruikbaar gemaakt. Wil men den boom sparen, dan kan men het hol vol gieten met sterk zout water, zoodat ook versche eieren bovendrijven en met een lepel zijn te scheppen. Een dergelijk paardemiddel, waarbij het geheele broedsel dus verstoord wordt, is m. i. slechts in zeer belangrijke gevallen gerechtvaardigd.

Koekoek. — Het koekoeksei heeft ongeveer de grootte van een musschenei. Dit is noodig, omdat het ei in de nesten der kleine zangers moet passen met de daarin reeds aanwezige eieren, hetgeen niet mogelijk zou zijn als de grootte van het ei in overeenstemming was met de grootte van den vogel. Ik vond het bij de volgende vogelsoorten: Kleine karakiet. Dit nestje bevatte totaal drie eieren. In kleur en teekening kwam het koekoeksei ongeveer overeen met een grasmusschenei. Spotvogel. Dit nestje had totaal vier eieren. Het koekoeksei was wit met enkele roode vlekjes. Bastaard-Nachtegaal, met totaal vier eieren. Dit ei geleek op het ei van een veldleeuwrik of van een ringmusch. Nachtegaal, met totaal drie eieren. De kleur van het koekoeksei was als in het voorgaande geval. Witte kwikstaart, met totaal drie eieren. Het koekoeksei geleek op een huismusschenei.

In deze vijf gevallen bevestigde zich dus dat: het legsel van de pleegvogels niet volledig is, hetzij omdat deze laatste ophouden met leggen als het koekoeksei verschijnt, hetzij omdat de oude koekoek eenige eieren uit het nest werpt, kleur en teekening der koekoekseieren sterk varieren, doch volstrekt niet altijd de eieren der pleegvogels nabij komen.

Gierzwaluw. — De gierzwaluw nestelt in muurgaten van hoge gebouwen en torens. De drie eieren zijn tegen het einde van Mei gelegd.

Nachtzwaluw. — De beide eieren vindt men tegen het einde van Mei eenvoudig op den grond op mos en dennenaalden, zonder eenig spoor van een nest. Direct na aankomst houden de vogels zich overdag reeds op hetzelfde plekje, waar over eenige weken de eieren zullen liggen, in het centrum van het woongebied.

Ransuil. — De ransuil legt de eieren in oude kraaiennesten, die inwendig slechts wat opgeruimd worden. Het legsel van vier of vijf eieren is in de eerste helft van April volallig.

Torenvalk. — De torenvalken maken eveneens veel gebruik van oude kraaiennesten. In de tweede helft van Mei is het legsel van 4 à 6 eieren voltallig.

Woudduif. — De duivennesten bevinden zich in allerlei boomen en op zeer verschillende hoogten boven den grond, in de eenzaamste streken zoowel als in de steden. Het eerste legsel vindt men einde April, het tweede in Juni.

Tortel. — Meestal bevinden de tortelnesten zich in struiken en lage boschjes, hoewel ook grootere boomen gebruikt worden. Is het woudduivennest al niet bijzonder solide, het nestje der tortels is niet meer dan een dun vloertje van takjes, waarop juist plaats is voor de twee eieren. Er is niet meer materiaal verwerkt dan strikt noodig is. In den regel broeden de tortels bij ons slechts eenmaal, in de tweede helft van Mei.

Boschfazant. — Het nest bevindt zich tusschen laag struikgewas, dennenaanplantingen, duindoorns, heidestruiken, kruipwilg enz. De 8 à 14 eieren worden eenvoudig bij elkaar op het dorre gras gelegd. Men vindt in de tweede helft van April reeds voltallige legfels en evenzeer nog ver in Juni. Vermoedelijk staat dit in verband met het feit, dat de fazanten een nest spoedig verlaten, als ze opgejaagd zijn,

vooral als de eieren nog niet sterk bebroed zijn, en elders een nieuw broedsel beginnen. Soms bevinden zich onder het legsel een of twee lichtblauwgroen gekleurde eieren.

Patrijs. — De patrijs nestelt op dezelfde plaatsen als de boschfazant, doch ook in bouw- en hooiland. De 10 à 18 eieren vindt men omstreeks half Mei. Later in het jaar vindt men minder talrijke broedsels van vogels, wier eerste broedsel mislukt is.

Korhoen. — Behalve in de zeven door Albarda genoemde provincies komt het korhoen ook algemeen voor op de heidevelden van Midden- en Noord-Limburg. Ik ontmoette ze overal tusschen Mook en Roermond.

Blauwe Reiger. — De blauwe reiger broedt in kolonies, die, waar ze veel gestoord worden snel in bevolking achteruitgaan. Twintig jaar geleden waren ze nog talrijk in het Haagsche Bosch, in 1895 was er nog slechts één nest, daarna niet meer. Omstreeks half April bevat het groote, ondiepe, uit takken vervaardigde nest 4 eieren.

Waterhoentje. — Het waterhoentje broedt in alle binnenwateren, zelfs in zeer smalle slooten. Het nest bevindt zich nu eens aan den kant, dan weder midden op het water, tusschen eenige rietstengels, doch steeds op het water drijvende.¹⁾ Het normale getal der eieren is acht. Omstreeks half Mei is het eerste legsel klaar, daarna volgt in Juli een tweede.

Meekoet. — De meekoet bewoont bredere wateren en meren. In de Hollandsche spoorloten komt hij nog talrijk voor, de smallere slooten laat hij aan het waterhoentje over. Het nest wordt op dezelfde wijze gebouwd, doch het aantal eieren kan tot 10 en 12 stijgen.

Scholekster. — De drie of vier eieren van een scholekster vindt men omstreeks half Mei, nu eens in het kale duinzand, dan weer op de achtergelegen weilanden. In het laatste geval wordt het gras platgedrukt en verdort, zoodat zich tijdens het broeden een soort nest vormt. Evenmin als bij vischdieffjes en kluiten is bij den scholekster van eigenlijken nestbouw sprake. Soms is een der eieren geheel ongevlekt en lichtblauwgroen gekleurd, met ruwe schaal. De scholekster broedt talrijk langs onze geheele kust, doch vooral bij de zeegaten en riviermonden.

Kievit. — Oorspronkelijk waren de lage weilanden in het westelijk deel van ons land de eigenlijke woonplaatsen van den kievit, thans broedt hij even goed midden in de duinen als op de heidevelden, zelfs vond ik wel kievitnesten op open plaatsen tusschen hakhout. Door het eierenrapen wordt de eigenlijke broedtijd verschoven, het laatst vond ik nog vier versche eieren op 30 Juni. Het normale getal der eieren is vier. Door uitputting kunnen de eieren in kleur, vorm en teekening allerlei verschillen vertoonen.

Strandplevier. De strandpleviertjes zijn talrijk aan de zeegaten en riviermonden. Aan den Hoek van Holland vond ik de vier eieren in het einde van Mei steeds op de schelpenbanken op het strand. Het nestje is dan een kuiltje, waarin op den bodem de schelpen door het gewicht van den broedenden vogel vastgedrukt zijn. Van eene opzettelijke rangschikking der schelpen heb ik aan den Hoek van Holland nooit iets kunnen opmerken. Het nestje wijkt in niets af van elk ander aangedrukt kuiltje op de schelpenbank.

Kluit. — De kluit is eveneens talrijk op de Noordze-eilanden en aan den Hoek van Holland. Ze nestelen daar op de met schraal gras en zoutplanten begroeide vlakten aan den Zuidkant van het eiland. De vier eieren vond ik in het einde van Mei.

¹⁾ Thijssen vond ze op heel andere plaatsen; zie Het Intieme Leven der Vogels

Kemphaan. — De kemphaantjes broeden op de weilanden, in gezelschap van kievitten, tureluurs en grutto's. De vier eieren vindt men in het begin van Mei.

Tureluur en Grutto. — Broedplaatsen als boven. De vier eieren vindt men in de tweede helft van April en worden met de kievitseieren medegeraapt.

Wulp. — In tegenstelling met de verwante soorten zoeken de wulpen juist de eenzaamheid. Ze broeden talrijk in de duinen en op de heidevelden, doch niet in elkanders nabijheid. Eenmaal vond ik een wulpennest midden tusschen een aantal nesten van de zilvermeeuw. Omstreeks half April vindt men de vier eieren, soms iets vroeger, als het voorjaar bijzonder gunstig is.

Zilvermeeuw. — De zilvermeeuwen broeden in kolonies in de Hollandsche duinen, doch niet op Texel (? T.) en aan den Hoek van Holland. Het groote, uit helm vervaardigde nest bevindt zich op de hellingen of op vlakke duintoppen. In het einde van Mei bevat het twee of drie eieren.

Kokmeeuw. — De kokmeeuwen leggen hunne kolonies aan in moerassen. De nesten bevatten omstreeks midden Mei 3 eieren.

Vischdieffe. — De vischdieffes broeden in groote menigte op de Noordzee-eilanden en aan den Hoek van Holland, zoowel op het breede strand als op de geestgronden en in de polders. Het legsel van drie eieren vindt men tegen het einde van Mei. Slechts zelden vond ik in de nesten eenige aanduiding, dat de vogel moeite had gedaan een onderlaag voor de eieren aan te brengen.

Dwergstern. — De nesten der dwergsterntjes vindt men aan den Hoek van Holland steeds op het strand, slechts weinig boven de hoogwaterlijn. In het laatst van Mei bevatten de nesten drie eieren, waarvan de kleur merkwaardig goed met die der omgeving overeenkomt.

Zwarte Stern. — De zwarte sterns vormen kolonies in meren en veenplassen. In Limburg en Oostelijk Noord-Brabant zijn ze bijv. talrijk in de ondiepe plassen op de heide. De drie eieren vindt men omstreeks midden Mei op drijvende biezten.

Bergeend. — De Bergeenden broeden in konijnenholen. Het nest bevindt zich ongeveer een meter van den ingang. Het legsel van 10 à 12 eieren is in de tweede helft van Mei voltallig.

Wilde Eend. — De wilde eenden broeden evengoed langs de wateren in het polderland als midden in de duinen tusschen doornstruiken en helm. Zijn de jongen uitgekomen, dan trekt de heele familie landwaarts om de dichtstbijzijnde sloot op te zoeken. Ik vond wel eendennesten in de laatste duinenrij, waar op eenige kilometers afstand geen zoet water te vinden was. De 10 à 14 eieren vindt men in het midden van April.

Fuut. — De fuut broedt nog vrij talrijk op onze plassen en meren. Het nest bevindt zich meestal midden op het water tusschen eenige rietstengels en is slechts een slordige hoop dood riet en biezten. In het begin van Mei bevat het nest drie eieren, die door de modderige, natte omgeving vuile, bruine vlekken vertoonen.

Venloo.

P. TESCH.

Tegenwoordige stand van bij Wageningen voorkomende vogelsoorten, in vergelijking met vorige jaren.

Kauw, stationair; Roek, toenemend; Kraai, afnemend; Ekster, sterk afnemend; Vlaamsche gaai, weinig broedend, op najaarstrek afwisselend; Wielewaal, stationair; Grauwe Klauwier, toenemend; Spreeuw, in 1907 beslist minder dan in 1906; Groenling, toegenomen; Vink, in 1907 minder dan in 1906; Barmstijse, op den trek sterk verminderd; Kneutje, toegenomen; Ringmusch, sterk toegenomen; Huismusch, stationair; Rietgors, toegenomen; Geelgors, stationair; Leeuwerik, stationair; Kuifleeuwerik, stationair; Boomleeuwerik, toegenomen; Witte Kwikstaart, stationair; Gele Kwikstaart, toenemend; Boompieper, stationair; Graspieper, stationair; Boomkruipertje, afgenomen; Boomklever, afgenomen; Koolmees, sterk afgen.; Pimpelmees, sterk afgenomen; Zwartkopmees, sterk afgenomen; Kuifmees, iets toegenomen; Staartmees, afgenomen; Goudhaantje, afgenomen; Winterkoninkje, stationair; Bastaardnachtegaal, toegenomen; Grasmusch, stationair; Braamsluiper, weinig; Zwartkop, weinig; Tuinfluit, stationair; Fluit, weinig; Fitis, zeer veel; Tijftjaf, iets toegenomen; Spotvogel, iets toegenomen; Rietzanger, toegenomen; Karekiet, weinig; Kleine Karekiet, stationair; Boschrietzanger, stationair; Koperwiek, op den trek in aantal sterk wisselend; Merel, sterk toegen.; Groote Lijster, wordt hier *hoogst zelden* gezien; broedt hier *niet*; Zanglijster, op voorjaarstrek 1907 *bijzonder weinig*; als broedvogel sterk toegenomen; Kramsvogel, op den trek sterk wisselend; Nachtegaal, afgenomen; in 1907 minder dan in 1906; Roodborstje, stationair; Witgesterd Blauwborstje, komt hier *niet* voor; Gekraagde Roodstaart, toegenomen; Zwarte Roodstaart, iets toegenomen; Tapuit, afgenomen; Paapje, zeer veel; Roodborst-Tapuit, toegenomen; Grauwe Vliegenvanger, stationair; Zwartgrauwe Vliegenvanger, afgenomen; Boerenzwaluw, verminderd; wellicht door verdwijning van broedgelegenheden = vermindering van schaapskooien en tabaksschuren; Huiszwaluw, stationair; Bergzwaluw, afgenomen; door normalisatie van den Rijn verdwenen vele broedplaatsen aan de oevers; Groene Specht, afgenomen; Groote bonte Specht, stationair; Kleine bonte Specht, stationair; Draaihals, stationair; Koekoek, iets toegenomen; Gierzwaluw, verminderd; nestgelegenheden verdwenen; Nachtzwaluw, stationair; IJsvogel, toegenomen; Steenuil, stationair; Boschuil, iets toegenomen; Sperwer, toegenomen; Buizerd, in 1907 op den trek talrijker dan ooit; Boomvalk, afgenomen; Torenvalk, afgenomen; Woudduif, in 1907 *belangrijk minder* dan in 1906; Boschfazant, toegenomen; Patrijs, toegenomen; Kwartel, *zeer sterk* afgenomen; worden bijna niet meer gehoord; Blauwe Reiger, sterk afgenomen; Ooievaar, geleidelijk verminderd; Waterhoentje, toenemend; Meerkoet, afgenomen; Kievit, afnemend; Kemphaan, in 1907 *talrijker* dan vroeger; Grutto, toenemend; Tureluur, stat.; Wulp, in voorjaar 1905 en najaar van 1905 op 1906 *bijzonder veel*; van 1906 op 1907 nagenoeg *niet* gezien; een enkel paar broedt in de Geldersche vallei; Kokmeeuw, in voor- en najaar talrijker dan vroeger; Vischdieffe, sterk afgenomen; Zwarte Zeezwaluw, sterk wisselend; heeft hier in de laatste jaren *nimmer* een broedkolonie van eenige betekenis gehad; Wilde Gans, op den trek in aantal nog al afwisselend; Wilde Eend, toegenomen; Zomertaling, toegenomen.

Stand van enkele broedvogels bij Kerkwerpe (Schouwen).

Groote Zeezwaluw, toegenomen; Vischdieffe, *verminderd*, maar *toegenomen* op *Duiveland*; Kopmeeuw, in dit jaar (1907) *buitengewoon talrijk*; Tureluur, Kemphaan, Grutto, Kluit, Scholekster, Kievit, *alle belangrijk afgenomen* in vergelijking met vroegere jaren. In de duinen bij Haamstede in 1907 de *Kievit talrijker* dan in andere jaren; (als oorzaak wordt opgegeven, dat de eieren daar minder druk worden gezocht; Wulp, *niet* bij Kerkwerpe; wel in de duinen, maar *weinig*).

A. A. VAN PELT LECHNER.